

Le Petit Journal'da Yayınlanan Bir Türk Geleneği: İzmir'de İncir Bayramı

A Turkish Tradition Published in Le Petit Journal: Fig Feast in İzmir

Özgür GÜLBUDAK^{ID}

Ondokuz Mayıs Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi
Bölümü, Samsun, Türkiye

Öz

1863–1944 yılları arasında Paris'te yayımlanan, 1884'ten itibaren ise gazeteye ilaveten hafta sonu eki Supplément Illustré'yle birlikte servis edilen "Le Petit Journal"ın 1884–1920 arası sayıları üzerine yapılan araştırma neticesinde; Osmanlı coğrafyasında yaşanan çeşitli konularla alakalı olduğu anlaşılan 58 adet renkli litografi teknikli illüstrasyon saptanmıştır. Bu çok sayıdaki tasvir içerisinde sadece bir adet illüstrasyonda, Osmanlı Türklerinin sosyo-kültürel hayatlarına doğrudan odaklanan bir resim belirlenmiş ve çalışmada detaylı biçimde ele alınmıştır. Böylece konu bakımından Aydın'dan İzmir'e yük hayvanları ve trenler ile getirilen, 1906 senesi Ağustos'u incir hasadının kutlandığı, bahsi geçen gazetede "İzmir'de İncir Bayramı" adıyla yayımlanan, kültürel tarihimiz açısından oldukça özel bir yere sahip olan illüstrasyon belgelenmiştir. Tasvirle, kültürel açıdan önemli bir yeri olan İzmir ve Aydın'da günümüzde de devam edegelen incir bayramlarının, dolayısıyla Türk gelenek göreneklerinin Fransız basını vesilesiyle ne şekilde sunulduğu disiplinler arası bir yöntemle irdelenmiştir. Böylece Batılı yazar ve ressamların, Oryantalist geleneklerini gazetelerde yer alan Doğu'yu sundukları haber ve tasvirlerle ne şekilde sürdürdüğü ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İncir bayramı, Fransız basını, illüstrasyon, İzmir, Osmanlı

ABSTRACT

As a result of the research on the issues between 1884 and 1920 of *Le Petit Journal* which was published in Paris between 1863 and 1944 and served with the weekend supplement *Supplément Illustré* in addition to the newspaper since 1884; 58 colored lithographic illustrations, which are understood to be related to various issues in the Ottoman geography, were identified. Among these many descriptions, only one illustration, which directly focuses on the socio-cultural life of the Ottoman Turks, was determined and discussed in detail in the study. Thus, the illustration which has a very special place in terms of our cultural history was documented in terms of the subject which was brought from Aydın to İzmir by animals and trains, where the fig harvest was celebrated in August 1906, and which was published in the aforementioned newspaper under the name "Fig Festival in İzmir." With the depiction, how the fig feasts, which still continue today in İzmir and Aydın, which have culturally important places, and thus, how Turkish traditions are presented on the occasion of the French press, has been examined with an interdisciplinary method. Thus, it has been tried to reveal how the Western writers and painters continued their Orientalist traditions with the news and descriptions of the East in the newspapers.

Keywords: Fig feast, French press, illustration, İzmir, Ottoman

Giriş

Edward Said'in *Oryantalizm* adlı kitabını kaleme almasının ardından, çalışma, oryantalist alanındaki Batılı ve Doğulu bilim insanları ya da düşünürler için önemli bir kaynak teşkil etmiştir (Said, 1998). Özellikle bu eserle birlikte, Avrupa-merkezcilik, Doğu-Batı ayrımı arasındaki yüzyıllara yayılan derin uçurumun gelişimi, Doğu'yu ötekileştirme ve sömürme üzerine Batı'nın geldiği mevcut durum daha net anlaşılır hale gelmiştir. Said'in alanındaki öncü çalışmasıyla beraber Batı'nın, Doğu karşısında geliştirdiği emperyalizm, dolayısıyla emperyalist ve kapitalist düşüncenin Osmanlı'ya karşı olan tutumunun daha kolay gözlemlenmesi sağlanmıştır (Irwing, 2008).

Geliş Tarihi/Received: 07.04.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 11.08.2022

Yayın Tarihi/Publication Date: 25.10.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Özgür GÜLBUDAK

E-mail: ozgurblk2777@gmail.com

ozgur.gulbudak@omu.edu.tr

Cite this article as: Gülbudak, Ö. (2022).

A Turkish tradition published in *Le Petit*

Journal: Fig feast in İzmir. *Art Vision*,

28(49), 138-144.

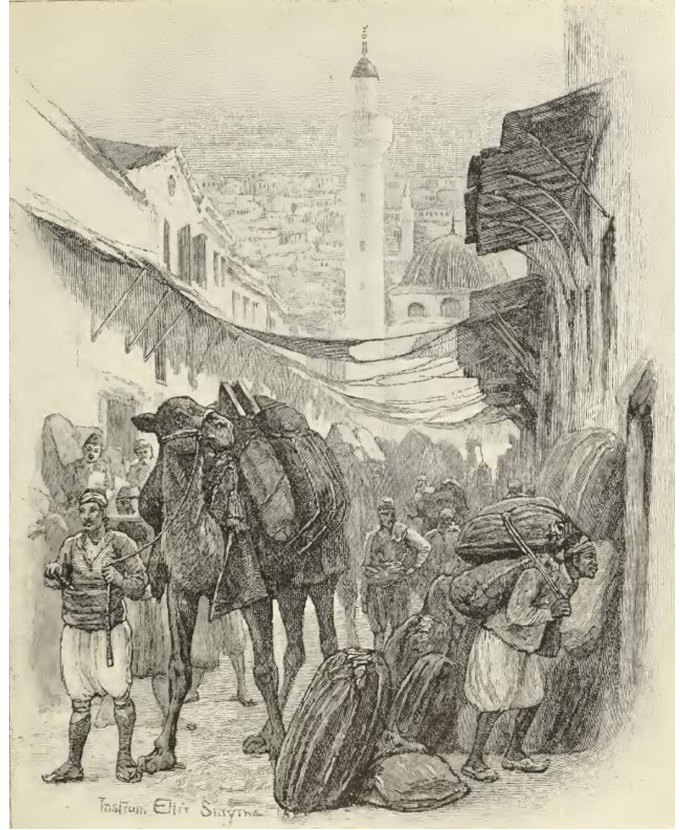

Content of this journal is licensed
under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0
International License.

Oryantalizm, politika, sanat, antropoloji, sosyoloji, tarih, uluslararası ilişkiler gibi oldukça çeşitli disiplinlerde etkinlik göstermiştir (Uluç, 2009). Kelime, aslında genel anlamda doğu ülkelerinin din, dil ve tarihlerinin incelenmesini kapsamaktadır. Sanat tarihi açısından oryantalizm terimi ise, Fransız yazar Théophile Gautier tarafından özellikle 19. yüzyılda Batılı ressamlarca konularını Ortadoğu'dan seçen tasvirleri belirtmek amacıyla kullanılmıştır. Çünkü sanatçıların resmettiği 19. yüzyıla ait sanat eserleri üslup açısından farklılıklar sergilemesine rağmen konu bakımından ortak özellikler barındırmaktadır (Daşçı, 2005). Oryantalizm teriminin coğrafi olarak kapsamına her ne kadar Ortadoğu dışında, Türkiye, Kuzey Afrika, Kırım, Arnavutluk hatta yer yer Yunanistan gibi Balkan ülkeleri girse de sanatçıların ulaşım ve iklim koşulları nedeniyle daha çok Akdeniz kıyılarını ziyaret edebilmiştir (Daşçı, 2005; Makzume, 2012).

Sanatçıların oryantalizm temalı resimleri, 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyılın başlarında büyük oranda hayal dünyasının ürünleri olmuştur. Ancak 19. yüzyılın devamında, Doğu daha yakından tanınmaya başlamış ve sanatçıların düş gücüne dayanan ilk eserlere göre daha objektif çalışmalar ortaya koyabilmıştır. Bunun bir nedeni de ulaşım teknolojilerinde yaşanan gelişmeler vesilesiyle, Batılı sanatçıların Doğu ülkelerine daha kolay seyahat edebilmeleri, böylece doğulu ülkeler hakkında akıllarında yer edinen söylenti ve hikâyelerin etkisindeki önyargılarından büyük ölçüde kurtulabilmeleri gösterilebilir. Doğu'ya gitme fırsatı bulabilen Charles Doussault ve Alexandre-Gabriel Decamps vs. ya da hiç Doğu'yu hiç görmemiş olmamasına rağmen oryantalist tablolar resmeden Delacroix gibi sanatçıların en önemli ilham ve bilgi kaynağı, dönemin edebi yapıtları olmuştur (Daşçı, 2005, 2006, 2010). Bunlar arasında de Lord Byron, Thomas Moore, Gustave Flaubert ve Victor Hugo'nun roman türünde yapıtlarını saymak mümkündür. Ayrıca Chateaubriand, Gautier, Alphonse de Lamartine ve Gerard de Nerval gibi önemli yazar ve şairlerin gezi anıları da sanatçıların için Doğu'yu tanıma ve resmetme konusunda önemli başucu eserleri olarak değerlendirilebilir (İnankur, 1997).

Osmanlı topraklarını ziyaret eden araştırmacı, seyyah, ressam, gazeteci veya muhabir gibi, Türk gelenek ve göreneklerini yerinde gözlemlene şansı bulan kişilerin ürettikleri seyahatname, anı yazısı, kitap, gazete, dergi, köşe yazısı, afiş vb. yayın ve tasvirler, soyut kültürel mirasın korunması, tanıtılması ve belgelenmesi kapsamında oldukça özel bir yere sahiptir. Yazılı kaynaklar ya da görsel sanatlar bünyesinde muhafaza edilerek günümüze ulaşan, oldukça geniş kapsam ve nitelikteki bu eserler, 19-20. yüzyıla ait önemli konu, kişi ve olaylarla ilgili bilgiler ile farklı teknik ve üsluplara sahip tasvirler sunmaktadır (Gülbudak, 2021). Osmanlı coğrafyasında yaşanan siyasi, askeri ve toplumsal gelişmeler, yabancıların en çok ilgi duyduğu ve üzerine eser ürettiği konuların başında gelmektedir. Bununla birlikte Osmanlı vatandaşlarının sosyal ve kültürel hayatını yansıtan konulara nadiren de olsa rastlanmaktadır. Farklı din, demografik yapı, coğrafya ve kültürün etkisiyle çeşitlenen Osmanlı toplumunun gelenek ve görenekleri, Batılı milletler için yabancı olunan ve merak uyandıran temalar arasındadır (Görsel 1). Bu konular arasında dikkati çeken kültürel geleneklerden birisi de 19. Yüzyılın son çeyreği ve 20. yüzyılın ilk çeyreğini kapsayan dönemde İzmir'de kutlanan "İncir Bayramı"dır. Konuyla ilgili bir illüstrasyon "İzmir'de İncir Bayramı" adıyla, Le Petit Journal Supplément Illustré isimli Fransız gazetesinde yayımlanmıştır (Le Petit Journal Supplément Illustré, 19 Ağustos 1906). Bu şenlik havasındaki tasvir ile ülkemizde hali hazırda önemli üretim bitkilerinden biri olmayı sürdüren incirin, yaklaşık

Görsel 1.

İzmir İncir Pazarı. Tristram Ellis (Harper's New Monthly Magazine, 1887)

bir yüzyıl önce Türk kültürü içerisindeki yeri, Fransız basını vasıtasıyla yabancı okurlarına sunulmuştur.

Türklerin Anadolu'ya gelişinden önce, Mezopotamya ve Ege uygarlıkları için ekonomik ve kültürel anlamda oldukça önemli bir yere sahip olduğu bilinen incirin, özellikle Osmanlı ve Cumhuriyet sonrası Türkiye'sinde de konumunu koruduğu anlaşılmaktadır (Günel, 2008; Uhri, 2011, 2019). Şüphesiz Türklerin Anadolu'ya gelişinden itibaren incir, tüm Anadolu'da yaşayan halk için de değer verilen ve günlük hayat içerisinde sevilerek tüketilen bir meyve olmuştur. Avrupa'da Doğu Akdeniz başta olmak üzere, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden Afganistan'a kadar uzanan coğrafyada "Ficus carica" yani "incir bitkisi" adıyla anılan meyve, bahsi geçen coğrafyada üzüm ve zeytin ile birlikte kültür yaratan bitkilerin en önemlilerinden biri olarak gösterilmektedir (Uhri, 2019). Öyle ki incir Türk kültüründe adına bayram ve festivaller düzenlenmiş ender bitkilerden birisi olma özelliğini günümüzde de sürdürmektedir (Anaç, 2011).

Osmanlılar Akdeniz ve Ege limanlarını Anadolu'dan gelen ihracat ürünlerini Avrupa'ya pazarlamak için aktif biçimde işletmiştir. Coğrafi açıdan İzmir'in stratejik konumu, Avrupa coğrafyasına ve kültürüne olan yakınlığı, şehri Batı ile yapılan ticarete de önemli bir noktaya taşımıştır (Uçar, 2014). Çok çeşitli ihracat kalemleri arasında ipek, hububat, üzüm, incir, yağ, tütün ve pamuk gibi ürünleri, ihracatta önemli yer edinmiş kültürel açıdan da toplumun tanıtımına katkı sağlayan ürünler olarak saymak mümkündür (Ersoy, 1991; Kuyulu, 2000; Sürgevil, 2009). Yazın yapılan hasadın ardından Aydın'dan yük hayvanı, tren ve bazen de gemiler vasıtasıyla İzmir limanına gönderilen incir, yarattığı ekonomik

Görsel 2.
İzmir'deki İncir İşçileri (Levantine Heritage, 2021)

ve kültürel etki sayesinde yolları gözlenen bir meyve olmuştur (Anaç, 2012). Çünkü yerli yabancı çok sayıda kimse, incirin yurtdışına pazarlanması ile ortaya çıkan ekonomik getiri sayesinde kar etmekte ya da bu vesileyle iş sahibi olmaktadır (Görsel 2, 4). Sembolik olarak incirin Aydın'dan ticaret merkezi olan İzmir'e ilk kez taşınması, incir bayramı olarak ifade edilmiştir. Yapılan araştırmalar incir bayramlarının 1880'lerden itibaren yaklaşık elli yıl boyunca gerçekleştirildiğini ve genellikle ağustos ayının ikinci haftası ile ay sonu arasında kutlandığını ortaya koymaktadır (Anaç, 2012). Özellikle incir üretimi ve ihracatının Osmanlı dönemindeki başta gelen şehirleri olarak görülen İzmir ve Aydın, dünyanın önemli merkezlerinde bu vesileyle tanınmıştır (Yılmaz & Yetkin, 2002).¹

İncirin Avrupa'ya sevkini gerçekleştirirken ekonomik ve kültürel anlamda büyük bir etkileşim yaratan Aydın ve İzmir gibi şehirler hakkındaki dönemin yerli çalışmaları oldukça kısıtlıdır. Osmanlı kroniklerinde Osmanlı toplumu ve sosyo-kültürel hayatına dönük detaylı bilgiler bulmak oldukça büyük bir sorun olduğu için yabancı kaynaklara yönelmek ihtiyaç haline dönüşmüştür (Üçel-Aybet, 2010). Osmanlı coğrafyasına karşı duyulan ilginin zamanla artmasıyla farklı nedenlerle İstanbul ve Anadolu'yu ziyaret eden gezginlerin anıları ve seyahat yazıları, Osmanlı kültürüne dönük önemli verilerin bir araya gelmesine olanak sağlamıştır (Şahin, 2017). Özellikle 19. yüzyılda Aydın'ı ziyaret eden Evliya Çelebi'nin Seyahatname, C. Texier'in Küçük Asya, Vital Cui-net'nin Asya Türkiye'si gibi çeşitli uluslardan seyyah ve araştırmacının verdiği önemli bilgilerden, incirin bölgesel açıdan ekonomik ve kültürel anlamda ne kadar değerli olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu tarz eserlerin verdiği bilgiler ile seyahatnamelerin sosyal ve kültürel araştırmalar açısından önemi bir kez daha anlaşıl-maktadır (Anaç, 2012).

¹ İzmir'de incir ihracatı için gerçekleştirilen faaliyetlerin tümü, 1890 yılına ait Ocak sayısında Harper's New Monthly Magazine isimli Amerikan dergisinde haber konusu olmuştur. Buradaki haberde incirlerin tarladan toplanması, çuvalanıp develerle İzmir'e taşınması ve gelen incirlerle ilgili çeşitli işlerde çalışan Osmanlı vatandaşlarını gösterir biçimde Tristram Ellis imzalı on bir adet gravüre yer verilmiştir. Bu sayı Aralık 1889-1890 Mayıs arasına aittir. Bkz. Harper's New Monthly Magazine, c. 80, 1890. Bu konuda Orkun Kocabiyyık'ın gerçekleştirdiği çalışmada, beş adet illüstrasyon kullanılmış, ayrıca yazar illüstrasyonların yayınlandığı sayıyı 1889 Kasım şeklinde belirtmiştir. Bkz. (Kocabiyyık, 2011).

Yöntem

1863–1944 yılları arasında Paris'te yayımlanan, 1884'ten itibaren ise gazeteye ilaveten hafta sonu eki Supplément Illustré'yle birlikte servis edilen "Le Petit Journal"ın 1884–1920 arası sayıları üzerine yapılan araştırma neticesinde; Osmanlı coğrafyasında yaşanan çeşitli konularla alakalı olduğu anlaşılan 58 adet renkli litografi teknikli tasvir saptanmıştır. Bu renkli litografi teknikli illüstrasyonlar arasında yer alan İzmir'de incir bayramı konulu bir eser "İkonografik ve İkonolojik Eleştiri Yöntemi"nden yararlanılarak betimsel araştırma modeline göre değerlendirilmiştir. Gazeteye ait hafta sonu ekleri, BNF'in (Bibliothèque Nationale de France) dijital veri tabanlarından birisi olan Gallica'dan temin edilmiştir.

Bulgular

Le Petit Journal ve "İzmir'de İncir Bayramı" İllüstrasyonu

Paris'te Moise Polydore Millaud (1813–1871) tarafından kurulan Le Petit Journal, yayın hayatına başladığı 1863'ten itibaren günlük bir gazete olarak basılmaya başlamış, 1944'te ise yayın hayatına son vermiştir (Anaz & Anaz, 2021). 29 Kasım 1890'da "Supplément Illustré" adlı bir hafta sonu ekiyle beraber okuyucuya sunulan gazetede ilk tasvir, dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Sadi Carnot'a (1837–1894) aittir. Gazete, basın alanındaki asıl önemli sıçramayı, gazetede kullanmaya başladığı renkli litografi teknikli illüstrasyonları sayesinde yapmıştır (Anaz & Anaz, 2021). Gazetede illüstrasyonlar sadece Fransa için değil, tüm toplumlarda yaşanan gelişmeleri kayıt altına alması bakımından dünya geneli için oldukça değerlidir. Bu tarz illüstrasyonların yapıma süreci de en az görsellerin yarattığı etki kadar heyecan vericidir. Gazeteye ulaşan bir fotoğraf, muhabirin verdiği haber metni ya da muhabirin direkt olay anında kaleme aldığı taslak, illüstrasyonun üretiminde kullanılan yöntemler arasında ön plana çıkmaktadır.

Osmanlı coğrafyasında meydana gelen ve okuyucunun ilgi göste-rileceğinin düşünüldüğü haber ve tasvirlerde, kapsamlı bir ekip işi söz konusudur. Dünyada ulaşım alanında yaşanan gelişmeler paralel olarak, Orient Ekspres'in faal duruma geçişiyle Paris'ten İstanbul'a yolculuk üç güne inmiştir (Satan, 2013). O dönem İstanbul ya da Anadolu'da bulunan Le Petit Journal'e bağlı muhabirin

Görsel 3.
İzmir'deki İncir Bayramı (Le Petit Journal Supplément Illustré, 1906)

konu ile ilgili olarak oluşturduğu haber, taslak çizim ya da fotoğraf Orient Ekspres ile Paris'e gönderilmiş (Germaner & İnankur, 2002), ardından desen yeteneği Gascoigne (1986) olan illüstratör, eldeki malzemeden yararlanarak, kullanmak istediği görsel sanatsal ifadesini kazandırmış ve çalışma gravür baskı ya da litograf tekniklerinde resmedilmiştir. Son işlem olarak illüstrasyon, baskı ekibinin gerçekleştirdiği birtakım işlemler sonucu gazete için baskıya hazırlanarak çoğaltılmıştır (Gretton, 2000). İşte Le Petit Journal'ın okuyucusuna sunduğu ilgili sayısında yer alan illüstrasyon da böyle kapsamlı bir hazırlık ve çalışmanın ürünü olarak gazetede yerini almıştır (Görsel 3).

Le Petit Journal Supplément Illustré'nin 19 Ağustos 1906 tarihli, 822 numaralı sayısında (Anaç, 2012) yer alan iki renkli litografiden birisi "İzmir'de İncir Bayramı" şeklinde isimlendirilen çalışmadır.² Hangi sanatçı tarafından resmedildiği bilinmeyen illüstrasyonla ilgili gazetenin ikincisi sayfasında yer alan köşe yazısı şu şekildedir;

Dünyanın tüm halkları arasında aynı pitoresk gelenekleri görmek mümkündür. Eskiden bizim saman yapma, hasat ve meyve toplama zamanlarını da kutladık, benzer biçimde Doğu halklarının da

ekonomik bayramları vardır. Uzak Doğu'da; eğlence ve törenler; ve Müslüman Doğu'da, hasat zamanı ve incir sevkıyatı her yıl büyük bir sevinç vesilesidir.

İncir aslında Küçük Asya halkları için bir zenginlik kaynağıdır. Orada çift hasat yapılır: Haziran ve temmuz aylarında, bir önceki yılın sonunda doğan çiçekli incirler olgunlaşır; Ağustos ayında olgunlaşan yaz inciri, daha zengin, daha tatlıdır ve kurutulması için çok tercih edilir. Bu ikinci hasat ve meyvelerin sevkıyatı vesilesiyle "incir bayramı" gerçekleştirilir.

Her şeyden önce İzmir'de bu şölen çok görkemlidir. Çarşı, bugün, olağanüstü bir animasyon sunuyor. Sokak ve kavşaklardan oluşan labirentiyle şehir içinde şehir oluşturan İzmir'in her tarafa yayılan pitoresk kostümler içinde, her türlü eğlenceye düşkün insanları, limanda kalabalık bir topluluk olarak ortaya çıkıyor. Bu insanlar demiryolu iskelesi, yük hayvanları ve yılın hasadını dünyanın dört bir yanına taşıyan trenleri neşelendiriyor (Le Petit Journal Supplément Illustré, 19 Ağustos 1906).

Gazetede tam sayfa olarak verilen, altında ise Fransızca "İzmir'de İncir Bayramı" şeklinde tanımlanan illüstrasyonu incelediğimizde; kalabalık bir insan topluluğunun resmin merkezinde, tren raylarının üzerinde konumlandırıldığı görülmektedir. Sağ üst kısımda uzakta belli belirsiz bir yapı grubu, sol arka planda ise ağaçların üzerinde ağaçların bulunduğu bir tepe vardır. Geniş bir renk yelpazesinin tercih edildiği çalışmada, kadın-erkek, genç-yaşlı her kesimden izmirlinin hareket halinde resmin sağından soluna doğru koşuşturduğu bir an resmedilmiştir. Tasvirin en önünde elinde tef tutan, yalın ayak küçük bir erkek çocuğu yer almaktadır. Onun hemen arkasında ise farklı kılık kıyafet ve özelliklere sahip, el ele tutuşmuş kadın ve erkeklerden oluşan kalabalık göze çarpmaktadır. Erkeklerin üzerinde kıyafet olarak, Osmanlı Dönemi'nde Akdeniz ve Ege kıyılarında sıklıkla tercih edilen diz altı şalvar, mavi yekek, belde kuşak ve kırmızı fes dikkat çekmektedir. Resmedilen kadınlarda ise uzun etek, yekek ve beldeki kuşakların tercih edildiği fark edilmektedir. Ayrıca oldukça güzel oldukları gözlemlenen esmer kadınların başları ya tamamen açık ya da yazma ile yarı açık veya kapalı biçimdedir. Kadın ve erkek figürlere dikkatli bakıldığında, kadınlar hemen hemen benzer fiziksel özelliklerde ve birbirine yakın yüz hatlarına sahiptir. Buna karşın erkek figürlerin tercihinde ve resmedilişinde kadınlara oranla çeşitlilik söz konusudur. Kalabalık içerisinde ön kısımda ellerinde tabanca ve tüfek taşıyan iki erkek figürü, resme ayrı bir kargaşa katmaktadır. Özellikle sol altta geriye dönük resmedilen figür, elindeki tüfeği yere doğru ateşler vaziyettir. Yine kalabalık içinde geleneksel kıyafetleriyle görülen Türkler dışında, Avrupalı şapka, kıyafetleriyle gayrimüslim oldukları fark edilen erkekler de yer almaktadır. Bu kişiler büyük ihtimalle, İzmir'deki incir ticaretinin büyük bölümünü ellerinde bulunduran gayrimüslim azınlıklardan ya da yabancı tüccarlardan bazıları olmalıdır. Oldukça renkli bir şekilde resmedilen figürlerin etrafında, üzerlerinde Aydın'dan getirilen yaz mahsulü incirlerin çuvaları yer alan, üçü ön kısımda biri sol arka plana yerleştirilmiş dört deve bulunmaktadır. Resmin sağındaki devenin yularını tutar biçimdeki figür, olasılıkla develeri Aydın'dan İzmir'e getiren kervanda görevli olan kişilerden birisidir. Yerleri üzerindeki sopalarda renkli kuşakların dalgalandığı develer de görsel açıdan kalabalığın taşıdığı mutluluğu yansıtacak biçimde tebesüm eder bir halde tasvir edilmiştir. Raylar üzerindeki bu neşeli manzara, tıpkı develer gibi süslenmiş o anda gelen buharlı trenle birlikte tam bir festival havasına bürünmüştür. Ellerini ortada kovuşturan trenin makinisti de karşılaştığı şenliği izler biçimde resmedilmiştir.

² 20. yüzyıla ait Le Petit Journal Supplément Illustré'nin sayıları incelendiğinde her sayıda biri kapak ve diğeri son sayfada olmak üzere iki renkli illüstrasyona yer verildiği anlaşılmaktadır. O dönem renkli litografi ya da illüstrasyonun yapım ve baskı süreçleri oldukça zorlu olduğu için kısıtlı miktarda görselin kullanıldığı düşünülebilir.

Görsel 4.
İzmir'deki İncir Bayramı (Levantine Heritage, 2021)

Görsel 5.
İzmir ve Aydın'da Organize Edilen Festivallerden Örnekler (Festivall, 2021)

Le Petit Journal Supplément Illustré ve başka illüstrasyonlu Fransız gazete ve dergilerinde yer alan diğer tasvirlerin bir kısmında sanatçı ve gravür ustalarına ait imzaları ya da direk illüstrasyonların alt yazılarında bu sanatçıların isimlerini görmek mümkündür. Fakat ilgili sayıdaki çalışmada ve Le Petit Journal Supplément Illustré'nin 1903 sonrası illüstrasyonlarında sanatçı isimleri ya da imzalarına rastlamak oldukça güçtür. Bu nedenle illüstrasyonun sanatçısının kimliğini tespit etmek ya da öneride bulunmak oldukça zordur. Illüstrasyonla ilgili köşe yazısından anlaşıldığı kadarıyla, hasat sonrası şehre gelen ürünlerin oluşturduğu sevinç nedeniyle gelişen "İzmir'de İncir Bayramı," o tarihlerde olaya şahit olmuş bir muhabir tarafından gazeteye iletilmiş olabilir. Sanatçının habere konu olan olayla ilgili muhabirin notları dışında, yine muhabir tarafından oluşturulmuş bir takım eskiz ve çizimlerden de yararlanma ihtimali oldukça yüksektir. Ayrıca Fransa'da yakından tanınan Türk kimliğini yansıtacak figür ve objeler dışında, hali hazırda eldeki materyalin de çalışmada sanatçının işini kolaylaştırdığı düşünülebilir. Nitekim erkek figürler ve kıyafet seçimlerinde bu aşinalığın izlerini görmek mümkündür. Fes ve deve gibi İslam coğrafyasına özgü objelerin Doğu'nun imgeleminde sıklıkla kullanılan nesnelere olduğu açıktır. Fakat kadınların tasvirinde erkek figürler kadar gerçekçi ve çeşitlilik yoktur. Ön ve orta planda yer alan dört kadın figürüne dikkatli bakıldığında birbirinden türetildikleri izlenimi oluşturmaktadır. Ayrıca konunun yer aldığı yerli çalışmalarda, bayramın oldukça coşkulu kutlandığına dönük ibareler yer almasına rağmen silahların patlar şekilde resimlenmesi abartılı görünmektedir.

1880 ile 1930 yılları arası yaklaşık elli yıl boyunca çeşitli şekillerde, İzmir ve Aydın'da kutlandığı anlaşılan incir bayramlarının, zaman zaman Milli Bayramlar ve Kurtuluş günleriyle 03-07 Eylül arasında kutlandığı kayırlarda geçmektedir. Hatta bu bayramlarda folklor gösterileri, güzellik yarışmaları, en iyi incir üreticilerine verilen ödül törenlerinin düzenlendiği bilinmektedir. Bu bayramlar halkı kaynaştıran ve birbirine yaklaştıran kültürel organizasyonlar olması yanında, bölge incirinin tanıtımı ve tüketimini de teşvik etmiştir (Anaç, 2012). Osmanlı Dönemi'nden itibaren süregelen incir festivallerini yaşatmak ve tanıtmak adına günümüzde de Aydın ve İzmir başta olmak üzere çeşitli illerimizde festivaller düzenlenmektedir. İzmir İli Torbalı İlçesi'nde, Torbalı Belediyesi tarafından Çapak Mahallesi'nde Bardacık İncir Festivali organize edilmektedir. İlki 04-05 Ağustos 2018 yılında gerçekleştirilen festivalin ikincisi 18 Ağustos 2019'da düzenlenmiş, fakat 2020 yılında Covid-19 nedeniyle yapılması planlanan festival iptal edilmiştir. Daha sonra 15 Ağustos 2021'de üçüncüsü gerçekleştirilen festivalin 14 Ağustos 2022'de dördüncüsünün yapılması planlanmaktadır. 17-18-19 Eylül 2021'de Aydın Germencik'te, Germencik Belediyesi'nin katkılarıyla, Germencik Tarım İncir Kültür ve Sanat Festivali'nin 18.si yapılmıştır. Festivalin 19'sunun ise 16-18 Eylül 2022'de yapılması planlanmaktadır (<https://festivall.com.tr>). Yine Aydın'da İncirliova Belediyesi tarafından organize edilen İncirliova İncir Festivali'nin 15.si 07 Eylül 2018'de gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Bursa'da da incir konulu festivallerle karşılaşmaktadır. Bu güzide şehirlerin öncülüğündeki organizasyonlar ile böylesine önemli bir tarihi gelenek, yine kendi coğrafyasında bir yönüyle yaşatılmaya devam etmektedir (Görsel 5).

Sonuç ve Öneriler

Anadolu coğrafyasında hüküm süren birçok medeniyette olduğu gibi Osmanlı ve Türkiye kültürü içerisinde de incirin önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Bolluk ve bereketiyle tarih boyunca tanınan bu coğrafyanın değerlerinden birisi olan incirin ekonomik

yönüne ilaveten Türk kültürü için ne derece değerli olduğu ve nasıl bir etkileşim yarattığı, yabancı basının konuya gösterdiği ilgiden de belli olmaktadır.

Gazetede yer alan tasvir, Osmanlı toplumunun Avrupa'daki imajı açısından ele alındığında içerisinde birçok mesaj taşıdığı gözlemlenmektedir. Develerin incir sevkياتındaki kullanımını 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başı için bir seçenek olarak değerlendirmek yanlış değildir. Fakat tüm Türk erkeklerinin sadece fesli oluşu, Türk imajı ve Doğu'yu okuyucuya daha net imgelemek maksadıyla tercih edilmiş olmalıdır. Ayrıca şenlikte kalabalık içinde tüfek ateşlenmesi, sanatçı tarafından sahneyi daha canlı kılmak amacıyla sunulmak istenmiş olsa bile, bir yönüyle toplumsal açıdan geri kalmışlığın, kurallara riayet etmemenin ve barbarca hareketler sergilemenin bir tezahürü olarak esere yansımış görünmektedir. Dönemin İzmirli kadınlarının tasvir edildiği biçimi de sanatçı inisiyatifleriyle şekillenmiştir. Çünkü bayramı kutlayan ve karşılayan kadınlar daha çok işçi sınıfından oldukları için illüstrasyonda her kesimden ve kılık kıyafetten kadının görülmesi gerekirdi. Ama resimde esmer olmaları dışında daha Avrupai bir görünüme sahip kadınlara yer verildiği anlaşılmaktadır. Tabi Le Petit Journal illüstrasyonları genel anlamda değerlendirildiğinde, tasvirlerde belli formlar ve karakter şablonlarının kullanıldığı da unutulmamalıdır. Bu yönüyle karakterlerin tercihinde belli standarttaki figürlere ilaveten Doğulu gösterebilmek ve bunu okuyucuya hissettirebilmek için bazı şekilsel düzenlemelerin olduğu düşünülebilir. Bu anlayış, figürlerin ten ve saç renklerinde, kıyafet tercihlerinde ve resimdeki Doğu'ya has nesnelere seçimiyle sağlanmıştır. Tüm detaylar incelendikten sonra kompozisyonun izleyiciye aktardığı genel düşünce, resmin hayal dünyası ve gerçekliğin harmanlanmış bir hali olduğu yönündedir. Sonuç olarak Le Petit Journal'ın hafta sonu ekinde karşılaşılan "İzmir'de İncir Bayramı" adlı tasvir, içerisinde objektif ve sübjektif olarak görülebilecek bir değerlendirmenin sonucu olarak resmedilmiştir. Buna rağmen somut olmayan kültürel mirasımızın korunması, belgelenmesi ve aktarılması açısından oldukça değerlidir.

Konuyla ilgili dönemin yerli kaynaklarında birtakım bilgilere rastlamak mümkün olmasına rağmen konuyu resmeden sanatçılara ait eserler, bu kültürel etkinliği daha iyi yorumlamak için oldukça gereklidir. Bu boyutuyla yabancı basında karşılaşılan sosyal konular ve kültürel etkinliklerimizle ilgili çalışmaların detaylı biçimde incelenmesi ve işlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Çünkü maalesef yabancı kayıtlara ulaşımın günümüzdeki durumu ve dijitalleştirilmiş halleri, ülkemizdeki muadil çalışmalara oranla çok daha hızlı ve etkilidir. Ayrıca 19. yüzyıl sonundan itibaren elli yıla yakın süre gerçekleştirilen bu kültürel etkinliğin İzmir ve Aydın'da daha iyi tanınması, aktarılması ve yaşatılması gereklidir. Kültürel anlamda bölgenin önemli miraslarından birisi olan incir bayramları, günümüzde belediyelerin katkısıyla gerçekleştirilmesine rağmen toplumun kültürel değerlerini yaşatmak ve yansıtmaktan çok belediyelerin tanıtımlarına araç olarak görülmektedir. İzmir ve Aydın arasındaki iletişimin arttırılarak, geçmişte olduğu gibi iki şehri, incir ortak paydasında buluşturup sembolik dahi olsa organizasyonu buna göre düzenlemek, incirin geçmişte gördüğü değerini yaşatılmasında çok daha anlamlı olacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Declaration of Interests: The author has no conflicts of interest to declare.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Anaç, H. (2011). Unutulan incir bayramları E. Akçiçek & P. Dönmez Fedakar (Eds.), *Türk kültüründe üzüm ve incir* (s. 125–134) içinde.
- Anaç, H. (2012). *Geçmişten günümüze incir*. Aydın Ticaret Odası Kültür Yayınları.
- Anaz, M., & Anaz, N. (2021). French orientalism representations of ottoman in caricatures in le Petit [Journal]. In I. Tombul & G. Sarı (Eds.), *Handbook of research on contemporary approaches to orientalism in media and beyond* (pp. 398–420). IGI Global.
- Daşçı, S. (2005). Delacroix'nın fırçasından Osmanlılar. *Sanat Tarihi Dergisi*, 14(1), 61–78. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/std/issue/16518/172461>
- Daşçı, S. (2006). Doğu ile Batı arasında bir gezgin-ressam: Charles Dous-sault (1814–1880). *Sanat Tarihi Dergisi*, 15(1), 45–56. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/std/issue/16520/172474>
- Daşçı, S. (2010). Doğu'nun kâşifi: Alexandre-Gabriel Decamps. *Sanat dergisi*, 9, 142–156. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunigsfd/issue/2597/33406>
- Ersoy, B. (1991). *İzmir hanları*. Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Festivall. (2021). *İzmir ve Aydın'da organize edilen festivallerden örnekler*. [Fotoğraf]. <https://festivall.com.tr/>
- Gascoigne, B. (1986). *How to identify prints*. Thames and Hudson Inc.
- Germaner, S., & İnankur, Z. (2002). *Constantinople and the orientalisists*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gretton, T. (2000). Difference and competition: The imitation and reproduction of fine art in a nineteenth-century illustrated weekly news magazine. *Oxford Art Journal*, 23(2), 143–162. <https://www.jstor.org/stable/3600512?seq=1>. [CrossRef]
- Gülbudak, Ö. (2021). *L'illustration Journal Universel ve Le Monde Illustré örneğiyle Fransız basınında Osmanlı dünyası (1876-1909)*. (Tez No: 684148) [Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. Yükseköğretim Kurumu Tez Merkezi.
- Günel, N. (2008). Türk dünyasında incir kültürü. *Turkish Studies*, 3(5), 561–580. https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=makale_tr_ozet&makale_id=13700
- Harper's New Monthly Magazine. (1887). *İzmir incir pazarı*, c. 80. [Fotoğraf]. <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=msu.31293023091444&view=1up&seq=4&skin=2021&q1=smyrna>
- İnankur, Z. (1997). Oryantalizm. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*. C 3 (ss. 1389-1391). Yem Yayın.
- Irwing, R. (2008). *Oryantalistler ve düşmanları*. B. Tırnakçı (Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Levantine Heritage. (2021). *İzmir'deki incir işçileri*. [Fotoğraf]. <http://www.levantineheritage.com/figs.htm>
- Levantine Heritage. (2021). *İzmir'deki incir bayramı*. [Fotoğraf]. <http://www.levantineheritage.com/figs.htm>
- Le Petit Journal Supplement Illustré. (1906). [Fotoğraf]. <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k716709w/f8.item>
- Le Petit Journal Supplément Illustré. (1906, 19 Ağustos). <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k716709w/f3.i.tem.zoom>
- Kocabıyık, O. (2011). Bir Amerikan dergisinde 19. yüzyıl İzmir tasvirleri ve incir. E. Akçiçek & P. Dönmez Fedakar (Eds.), *Türk kültüründe üzüm ve incir* (ss. 101–110) içinde. Egetan Basım Yayını.
- Kuyulu, İ. (2000). İzmir. *TDV İslam Ansiklopedisi* Vol. 23 (ss. 526-529). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Makzume, E. (2012). Düşsel Doğu'dan gerçekçi Doğu'ya. *Batılının fırçasından Ege'nin bu yakası* (ss. 16–37) içinde. Arkas Sanat Merkezi Yayınları.
- Said, E. W. (1998). *Oryantalizm (doğubilim)-sömürgeciliğin keşif kolu*. N. Üzel (Çev.). İrfan Yayınevi.
- Satan, A. (2013). Osmanlı'nın demiryolu çağına girişi. V. Engin, A. Uçar, & O. Doğan (Ed.), *Osmanlıda ulaşım kara-deniz-demiryolu* (ss. 209–218) içinde. Çamlıca Basım Yayını.
- Sürgevil, S. (2009). *II. Meşrutiyet döneminde İzmir*. İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını.
- Şahin, G. (2017). *İngiliz Seyahatnamelerinde Osmanlı Toplumunu ve Türk imajı*. Bilimevi Basım Yayını.
- Uçar, A. (2014). İzmir konutlarında Karosimanlar. *Sanat Tarihi Dergisi*, 23(1), 67–81. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/std/issue/16534/172555>
- Uhri, A. (2011). Uygurluk yaratan bitkilerin üçüncüsü Incir. E. Akçiçek & P. Dönmez Fedakar (Eds.), *Türk kültüründe üzüm ve incir* (ss. 73–80) içinde. Egetan Basım Yayını.
- Uhri, A. (2019). Uygurluk yaratan bitkilerin üçüncüsü: Incir. A. Y. Kaya (Ed.), *İncirin Akdeniz'deki yolculuğu konferans bildirileri* (ss. 6–14) içinde. Dinç Ofset Matbaa.
- Uluç, G. (2009). *Medya ve oryantalizm*. Anahtar Kitaplar.
- Üçel-Aybet, G. (2010). *Avrupalı seyahatlerin gözünden Osmanlı dünyası ve insanları (1530–1699)*. İletişim Yayınları.
- Yılmaz, F., & Yetkin, S. (2002). *İzmir kent tarihi*. Milli Eğitim Bakanlığı İzmir il Milli Eğitim Müdürlüğü-İzmir Büyükşehir Belediyesi.